

*Р. В. Лавров,
д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Чернігівський національний технологічний університет
ORCID ID: 0000-0002-9655-4467*

*І. В. Садчикова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансово-економічної безпеки,
Чернігівський національний технологічний університет
ORCID ID: 0000-0001-5144-1306*

*І. О. Середюк,
студентка, Чернігівський національний технологічний університет
ORCID ID: 0000-0002-6100-7164*

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.8.4

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

*R. Lavrov,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Finance,
Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology*

*I. Sadchykova,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Financial
and Economic Security, Chernihiv National University of Technology*

*I. Serediuk,
student, Chernihiv National University of Technology*

MODERN TRENDS OF CURRENCY REGULATION IN UKRAINE

Публікацію присвячено вивченню тенденцій валютного регулювання в Україні. Розкрито зміст поняття "валютне регулювання" як важливої частини макроекономічної політики держави. Проведено детальний аналіз особливостей здійснення валютного регулювання в розвинутих країнах, а саме: Німеччині, Великобританії, Італії, Польщі. У статті основну увагу приділено введенню в дію нового Закону України "Про валюту і валютні операції", який прийнято на зміну Декрету "Про систему валютного регулювання", надано порівняння їх основних положень. Окреслено ключові проблеми, які впливають на розвиток вітчизняного валютного ринку. Для визначення впливу чинного законодавства на курс валюти здійснено його оцінку за останні 5 років, а також представлено аналіз міжбанківського валютного ринку з урахуванням валютних інтервенцій НБУ. На підставі проведеного дослідження автори пропонують такі напрями вдосконалення механізму валютного регулювання: зменшення переліку нормативно-правових актів щодо валютного регулювання та їх концентрація в обмеженій кількості законів і постанов; підтримка ліквідності банківського сектору на рівні, необхідному для проведення міжнародних валютних розрахунків; зниження ступеня доларизації за допомогою підтримки стійкості національної валюти; скасування обов'язкового продажу частини валютних надходжень юридичних осіб; посилення контролю за виводом капіталу в офшори; створення більш привабливих умов для утримання населенням валюти в межах банківської системи України.

The publication is devoted to the study of the currency regulation trends in Ukraine. The essence of "currency regulation" as an essential part of the state macroeconomic policy has been revealed. The detailed analysis of the peculiarities of currency regulation in developed countries, namely in Germany, Great Britain, Italy and Poland, was conducted.

The article focuses on the enactment of the new Law of Ukraine "On currency and currency transactions", which was adopted to replace the Decree "On currency regulation system", as well as provides a comparative description of the main provisions of these two normative legal acts. The key problems restraining modern processes of development of the domestic currency market have been outlined.

In order to determine the impact of the current legislation on the exchange rate, its estimate for the past 5 years was made, as well as an analysis of the interbank foreign exchange market taking into account NBU currency interventions was presented. The level of the shadow economy that influences the development of the Ukrainian foreign exchange market was researched with the focus on the level of shadowing by classification of economic activity "Finance and insurance". The dynamics of volumes of direct investment flows for 2014-2018 and private money transfers as a specific source of investments inflow into Ukraine was analyzed. The main channels through which these financial resources come to our state were described.

On the basis of the undertaken study the authors suggest the following directions for improving the currency regulation mechanism: reduction of the number of regulatory legal acts as to currency regulation and their concentration in a limited number of laws and regulations; support of the banking sector liquidity at the level necessary for conducting international currency payments; reduction of the dollarization rate by supporting the national currency sustainability; abolition of the mandatory sale of a part of legal entities' currency earnings; strengthening of the control over the assets going offshore; creation of more attractive conditions for the currency to be retained by the population within the banking system of Ukraine.

Ключові слова: валюта, іноземна валюта, валютний курс, валютне регулювання, валютні інтервенції, інвестиційні потоки, грошові перекази.

Key words: currency, foreign currency, exchange rate, currency regulation, currency interventions, investment flows, money transfers.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ В ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

На сьогодні процеси інтеграції до Європейського Союзу та співробітництво з провідними країнами світу є основним вектором для розвитку економіки України. Тому питання валютного регулювання в нашій державі посідає важливе місце в сучасних наукових дослідженнях.

Застаріла законодавча база ще з 90-тих років минулого століття унеможлиблювала розвиток багатьох економічних процесів, у яких задіяні валютні операції. Для виходу з кризи, підвищення підприємницької активності й зростання добробуту населення варто проаналізувати наслідки прояву пострадянськості у валютному законодавстві та провести дослідження міжнародних тенденцій валютного регулювання з можливостями оцінки їх впливу на покращення валютної діяльності України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні й методичні основи валютного регулювання в Україні знайшли відображення в працях таких відомих науковців: Л.М. Акімової, Є.О. Алісова, Н.В. Божидарнік, Л.К. Воронової, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, Л.М. Докієнко, Ф.О. Журавки, В.В. Клименка, А.Я. Кузнецової, А.П. Рум'янцева, Н.С. Рум'янцевої, М.І. Савлука, В.С. Стельмаха та ін. Цю проблематику також досліджено в роботах зарубіжних учених, як-от: М.М. Богуславський, О.М. Горбунова, О.Ю. Грачова, Д.М. Козирін, С.К. Магомедов, О.В. Покачалова, С.І. Прокопчук, Н.А. Сатарова, Б.Г. Федоров, Н.І. Хімичева, Є.О. Царьова та ін.

Попри велику кількість наукових розвідок і накопичений практичний досвід із цієї тематики слід зазначити, що в літературі малу частку досліджень присвячено висвітленню питань нового валютного законодавства та його впливу на подальший рівень інтеграції України до Європейського Союзу.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз тенденцій валютного регулювання в Україні й перспектив впливу нового законодавства та можливості залучення іноземних партнерів, розширення вітчизняного бізнесу за межі країни та зменшення валютного контролю для фізичних і юридичних осіб.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

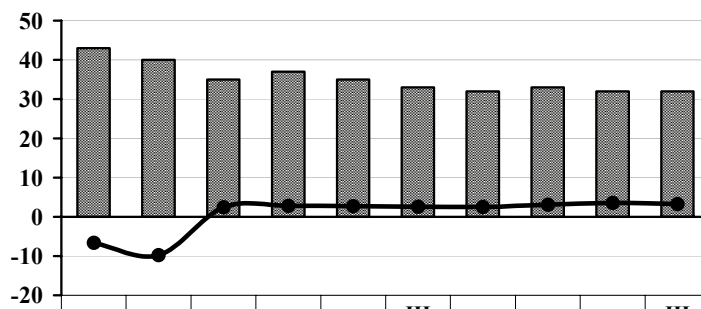
Важливою складовою теоретичного обґрунтування сутності й тенденцій валютного регулювання є необхідність розкриття поняття "валютне регулювання". Дослідженню терміну "валютне регулювання" присвячені роботи багатьох вітчизняних учених. Так, А.П. Рум'янцев зазначає, що валютне регулювання — діяльність державних органів щодо контролю валютного обігу, впливу на курс валюти та обмеження використання національної валюти [15]. Н.В. Божидарнік стверджує, що валютне регулювання — це спеціальний правовий режим реалізації валютних відносин, який передбачає заходи, спрямовані на організацію функціонування внутрішнього валютного ринку [1]. Згідно з В.Я. Швець, валютне регулювання є сукупністю заходів, які використовують міжнародні організації в сфері валютних відносин [17]. Найбільш повним є визначення В.В. Клименка, який валютне регулювання розглядає із двох боків. З одного боку, це нормативно-правові акти, що націлені на регулювання потоків капіталу з країни в країну, а з іншого боку, частина макроекономічної політики держави, яка стосується сфери валютно-фінансових зв'язків громадян країни [4].

Вивчення теоретичної бази в частині розкриття категорії "валютне регулювання" дозволило науковцям сформулювати такі положення щодо наявних підходів до з'ясування місця валютного регулювання в системі державного управління економікою [2; 6]:

— "у широкому розумінні валютне регулювання розглядається як система, один із механізмів державного впливу на певні економічні процеси (регламентація міжнародних розрахунків, порядок здійснення операцій з валютними цінностями, керування обігом валюти, вплив на обмінний курс національної валюти, контроль за веденням валютних операцій);

— у вузькому розумінні валютне регулювання розглядається як метод, форма чи інструмент системи державного управління міжнародними економічними відносинами, регулювання економіки або зовнішньої торгівлі".

Стосовно нашої держави, то починаючи з 19 лютого 1993 р., діяльність із питань валютного регулювання підпорядковувалася Декрету Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання". Норматив-

Рік	2014	2015	2016	I кв. 2017	II кв. 2017	III кв. 2017	IV кв. 2017	I кв. 2018	II кв. 2018	III кв. 2018
Рівень тіньової економіки, % до офіційного ВВП	43	40	35	37	35	33	32	33	32	32
Зміна обсягу реального ВВП, % до попереднього року	-6,6	-9,8	2,4	2,8	2,7	2,6	2,5	3,1	3,5	3,2

Рис. 1. Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні (у % від офіційного обсягу ВВП)

Джерело: складено авторами на основі [9].

но-правове поле, що склалося в 90-ті роки минулого сторіччя, дозволяло перелік лише окремих валютних операцій. Водночас інші операції, які не зазначені в Декреті, були заборонені. Такий жорсткий контроль валютного законодавства на початку незалежності України мав на меті зменшити вплив капіталу за кордон, що було необхідним для того, щоб утримати національну економіку.

Система валютного регулювання була непрозорою для суб'єктів валютних операцій та створювала додаткові труднощі при вступі у валютні правовідносини. Декрет КМУ містив досить жорсткі умови реєстрації в Національному банку України, зміни сторони в договорі позики між українською компанією й компанією-нерезидентом (нерезидента-позикодавця зобов'язували подати до банку договори, які підтверджували умови замінні позикодавця, що зарубіжні партнери в свою чергу вважали конфіденційною інформацією та відмовлялись розголошувати ці дані). Таким чином, вітчизняна компанія залишалася в скрутному становищі [5].

На зміну Декрету прийшов Закон України "Про валюту і валютні операції" від 06 червня 2018 р., який набув чинності 07 лютого 2019 р. Метою нового законодавства стало послаблення валютного контролю в державі, спрощення проведення операцій валютного обміну в банках, зміна умов міжнародних переказів.

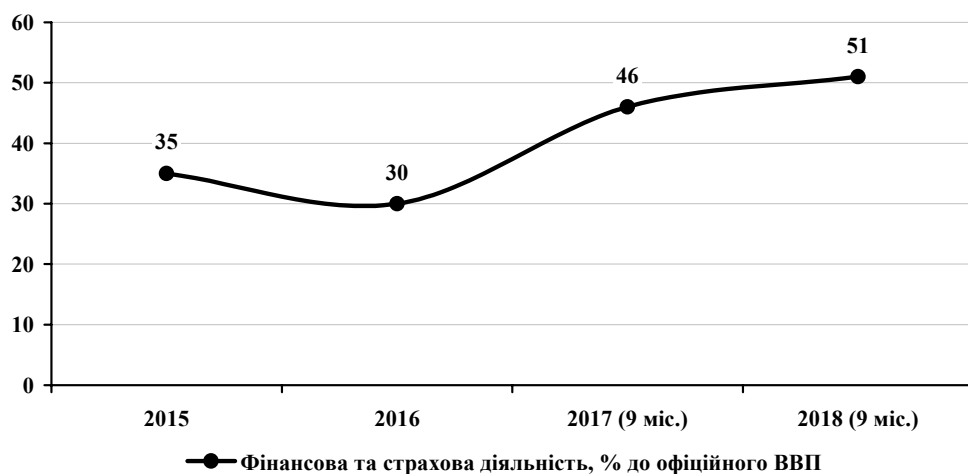

Рис. 2. Рівень тіньової економіки за видом економічної діяльності "Фінанси та страхова діяльність" (у % від офіційного обсягу ВВП згідно з ВЕД)

Джерело: складено авторами на основі [9].

На відміну від Декрету, новий Закон надає чітке визначення валютному регулюванню — це діяльність Національного банку України та Кабінету Міністрів України, яка спрямована на регламентацію здійснення валютних операцій суб'єктами валютних відносин і уповноваженими установами [3].

Для можливості проведення оцінки українського законодавства зробимо аналіз валютного регулювання провідних країн світу.

Однією з країн, яка заклала свої основи валютного регулювання ще в довоєнний період, є Великобританія. Так, у 1939 р. прийнято Закон "Про імпорتنі, експортні та митні органи", якому в 1947 р. прийшов на зміну Закон "Про валютний контроль", підписаний Банком Англії. Тобто Банк Англії є одним із головних уповноважених органів валютного контролю Великобританії й визначає такі основні аспекти валютного регулювання, як обмеження на обіг валютних цінностей, контроль за інвестиціями в іноземну валюту, займається питаннями боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом [8].

Зупинимося також на системі валютного контролю Німеччини. Одним із ключових принципів регулювання валюти в Німеччині є вільний рух капіталу, але водночас існує жорсткий контроль у формі обліку капіталу, який перетинає кордон. Початком системи валютного контролю в Німеччині можна вважати Закон "Про валютний оборот і контроль за товарами" від 1949 р., що містив заборону на рух валюти й обмеження на операції з майном між громадянами та іноземцями. Закон продовжує діяти на поточний момент із більш лібералізованими змінами, який нині має назву — Закон "Про валюту".

Внаслідок лібералізації важливе місце у валютному регулюванні Федеративної республіки Німеччина займає питання організації ефективної протидії використанню фінансових систем із метою відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом. Головними органами валютного контролю Німеччини виступають: Німецький Федеральний банк, комерційні банки та інші кредитні установи [11].

Ще однією країною Європи, яка потрапляє під дослідження, є Італія. Так, у 1989 р. цією країною прийнято Указ "Про валютне регулювання", який дозволяє проводити будь-які валютні операції, що не суперечать законодавству. Італійська валютна служба разом із Банком Італії управляє валютним обігом і контролює валютні резерви, а митна служба займається питаннями експортно-імпорتنих валютних операцій. Як і Німеччина, Італія завдяки лібералізації валютного законодавства з 1995 р. створює спеціальний підрозділ, який веде боротьбу з відмиванням кримінальних доходів за допомогою фінансових установ [7].

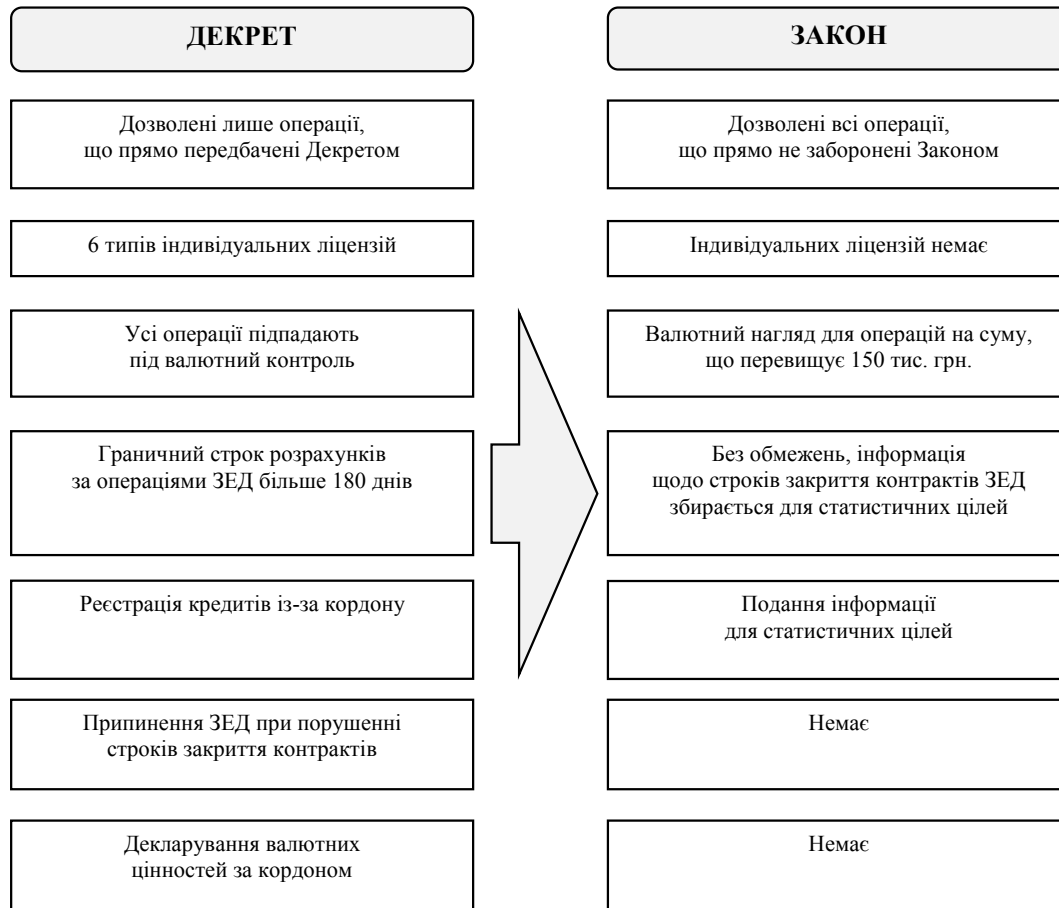

Рис. 3. Порівняльна характеристика валютного регулювання в Україні

Джерело: складено авторами на основі [10].

Країна-сусід Польща має власну історію становлення валютного законодавства. З 90-тих років минулого століття Банк Польщі активно використовує курсову політику для боротьби з інфляцією. Однією з перших реформ можна вважати введення фіксованого обмінного курсу для п'яти найвпливовіших валют, щоб стримати інфляцію. Водночас надходження від приватизації та обмеження монетарної політики польського уряду в 2000—2001 рр. допомогло зміцнити обмінний курс злотих і вплинуло на приплив іноземного капіталу. Закон "Про іноземну валюту" від 27 липня 2002 р. скасував усі обмеження на рух коштів між Польщею та країнами Євросоюзу, ввівши нові обмеження по відношенню до країн, які не є членами ЄС, а уряд Польщі зміг досягнути стабільності валютного курсу, мобільності капіталу та грошової автономії [12].

Порівнюючи вітчизняний досвід переходу до лібералізованого валютного контролю з країнами Європи, можна помітити спільні ознаки. Завдяки спрощенню проведення валютних операцій для розвитку підприємництва й міжнародного співробітництва з'являється потреба в здійсненні заходів боротьби з відмиванням за допомогою фінансових установ доходів кримінального походження, що для економіки країни з таким високим рівнем тінізації, як в Україні, є небезпечним.

За офіційними даними в січні — вересні 2018 р. рівень тіньової економіки був 32% від обсягу офіційного ВВП, що є найнижчим показником за останні роки (рис. 1).

Незважаючи на позитивну тенденцію щодо зниження загального рівня тіньової економіки в 2018 р., рівень тінізації за видами економічної діяльності за статтею "Фінансова та страхова діяльність" зріс на 16 в.п. у порівнянні з 2015 р. (рис. 2). Це свідчить про несприятливі умови для ведення бізнесу як усередині країни, так і при проведенні зовнішньоекономічної діяльності.

Такі несприятливі умови й стали основними причинами введення в дію нового законодавства щодо валютного регулювання. Нові постанови Національного банку України на основі Закону України "Про валюту і валютні операції" засвідчують, що громадянам дозволено проводити будь-які операції з іноземною валютою, які прямо не заборонені законодавством.

Ще до затвердження Закону України "Про валюту і валютні операції" Правлінням Національного банку України оприлюднено проект Положення "Про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті" від 02.01.2019 р., яке матиме тимчасовий характер і передбачатиме поступовий перехід до пом'якшення валютного контролю. У Положенні зазначено таке [13]:

- збільшення граничних строків розрахунків з експорту та імпорту товарів до 365 днів, тобто в два рази;

- вводиться нова система електронних е-лімітів, яка замінює систему отримання індивідуальних ліцензій на окремі валютні операції, що могло займати 1—2 місяці. Така процедура дасть змогу населенню інвестувати свої фінанси за кордон у цінні папери або нерухомість;

- з'являється перспектива валютного обміну онлайн до 150 тис. грн в еквіваленті на календарний день;

- виникає можливість обміну валюти за допомогою ПТКС (платіжний термінал + банкомат);

- відбувається спрощення нагляду за операціями валютного обміну в еквіваленті до 150 тис. грн на календарний день;

- дозволяється фізичним особам, юридичним особам і фізичним особам — суб'єктам підприємницької діяльності придбання банківських металів без фізичної

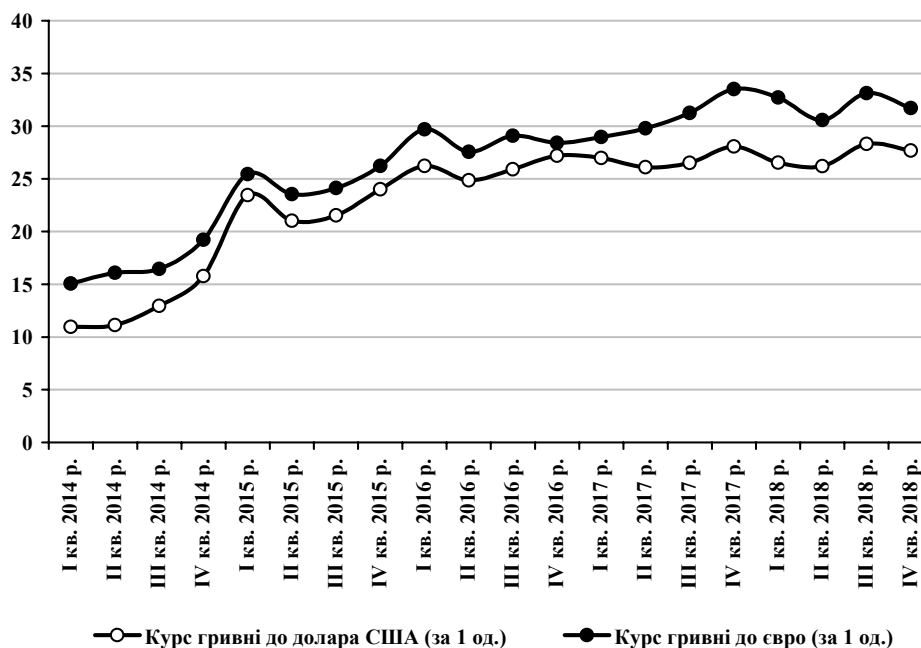

Рис. 4. Офіційний курс гривні до іноземних валют на останній день кварталу за 2014–2018 рр.

Джерело: складено авторами на основі [10].

поставки на суму в еквіваленті до 150 тис. грн протягом одного календарного дня в межах банку;

— стає можливим переказ іноземної валюти фізичними особами за кордон до 150 тис. грн без відкриття рахунку;

— скасування необхідності реєструвати в Національному банку України запозичення, залучені від іноземних партнерів.

Загалом Закон України "Про валюту і валютні операції" подається як лібералізація валютного регулювання, однак при детальному дослідженні основних моментів можна виявити низку обмежень, а саме:

- резервування коштів за валютними операціями;
- встановлення граничних строків для розрахункових операцій, які пов'язані з міжнародним товарооборотом;
- запровадження лімітів на проведення деяких валютних операцій;
- продаж частини від іноземних надходжень і ряд інших заборон.

Головним досягненням після введення Закону в дію можна вважати нову для українців процедуру валютного обміну (валютний обмін онлайн), а також збільшення можливостей для експортно-імпорتنних операцій з суб'єктами господарювання та представниками бізнесу країн Європейського союзу. Національний банк України наголошує, що кінцевою ціллю нововведень є зняття всіх поточних обмежень і перехід до вільного руху капіталу.

Задля підведення підсумків представимо порівняльну характеристику валютного регулювання після введення нового Закону в дію (рис. 3).

Отже, новий Закон більш ліберальний, гнучкий, має спрощену процедуру обміну валюти та відповідає потребам сьогодення.

Для можливості оцінки валютного регулювання в Україні за останні роки проведемо аналіз основних факторів впливу на тенденції розвитку валютного ринку.

Так, вплив обмінних курсів і зміни політичного характеру є одним із головних об'єктів дослідження, хоча обмінний курс традиційно виявився дуже складним для моделювання, а особливо для прогнозування. Останнім часом вищезазначене завдання ускладнювалось структурними змінами на фінансових ринках. Крім того, валютні кризи та зміни режимів обмінного курсу на ринках, що розвиваються, вивели на перший план наслідки невідповідності балансу іноземної валюти для зв'язку між обмінним курсом і реальною економічною діяльністю.

Для аналізу впливу нового законодавства на курс валюти здійснимо його оцінку за останні 5 років та порівняємо з I кв. 2019 р. (рис. 4).

За результатами дослідження зміни валютного курсу за даними рисунка 4 виявлено, що найбільш значним є зростання курсу до долара США: у 2015 р. за період січень — березень курс зріс із 15,77 грн/1 дол. США до 23,44 грн/1 дол. США; у 2016 р. за той же період — зро-

Таблиця 1. Щоквартальні обсяги валютних інтервенцій НБУ за 2014–2018 рр.

Роки	Продаж (за всіма валютами, млн дол. США в еквіваленті)	Купівля (за всіма валютами, млн дол. США в еквіваленті)	Сальдо
I кв. 2014 р.	3637,4	52,3	-3585,1
II кв. 2014 р.	786,4	211,6	-574,8
III кв. 2014 р.	1143,3	533,1	-610,2
IV кв. 2014 р.	4579,0	9,3	-4569,7
I кв. 2015 р.	1542,0	726,1	-815,9
II кв. 2015 р.	369,6	566,1	196,5
III кв. 2015 р.	74,3	324,6	250,3
IV кв. 2015 р.	218,2	430,0	211,8
I кв. 2016 р.	430,0	194,8	-235,2
II кв. 2016 р.	0,0	1438,1	1438,1
III кв. 2016 р.	208,1	322,3	114,2
IV кв. 2016 р.	268,0	503,1	235,1
I кв. 2017 р.	288,5	419,7	131,2
II кв. 2017 р.	5,4	1229,1	1223,7
III кв. 2017 р.	251,8	350,0	98,2
IV кв. 2017 р.	462,8	272,0	-190,8
I кв. 2018 р.	430,8	1187,8	757,0
II кв. 2018 р.	90,0	597,9	507,9
III кв. 2018 р.	871,5	236,2	-635,3
IV кв. 2018 р.	375,5	1145,3	769,8

Джерело: складено авторами на основі [10].

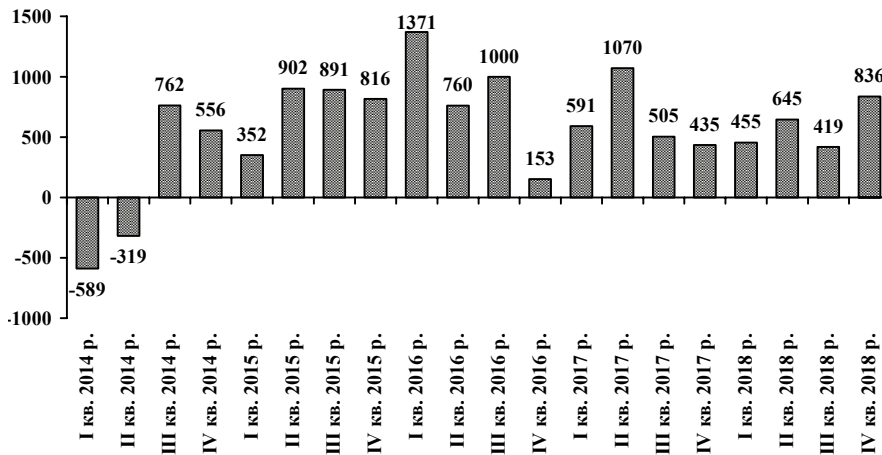

Рис. 5. Обсяги прямих інвестиційних потоків в Україну за період 2014—2018 рр. (млн дол. США)

Джерело: складено авторами на основі [10].

стає з 24,00 грн/1 дол. США до 26,22 грн/1 дол. США; у 2017 р. піковим періодом був жовтень — грудень, що позначився зростанням курсу з 26,52 грн/1 дол. США до 28,07 грн/1 дол. США; єдиним літнім періодом різкого збільшення курсу став 2018 р., коли за липень — вересень курс зріс із 26,19 грн/1 дол. США до 28,30 грн/1 дол. США, що є наслідком дефіциту валюти в зв'язку зі зменшенням експортної діяльності вітчизняних підприємств, зазвичай в зимові періоди.

Станом на 31.03.2019 р. офіційний курс гривні до долара США становив 27,25 грн/1 дол. США. Порівнюючи I кв. 2014 р. та 2019 р., гривня знецінилась по відношенню до долара США в 2,5 рази.

Водночас пікові зростання курсу гривні відносно євро збігаються у періодах, що й коливання курсу по відношенню до долара США, як і знецінення національної валюти до євро. Максимальне знецінення зафіксовано станом на 30.09.2018 р. — 33,13 грн/1 євро, а станом на 31.03.2019 р. офіційний курс гривні відносно євро становив 30,57 грн/1 євро. Порівнюючи I кв. 2014 р. та 2019 р., знецінення національної валюти до євро відбулося в 2,0 рази.

Описані стрімкі зміни курсу зумовлені переходом України з 07 лютого 2014 р. до плаваючого режиму валютного курсу, тобто встановлення офіційного курсу гривні на рівні її середньозважених ринкових котирувань за підсумками торгів на міжбанківському валютному ринку України. Такий гнучкий режим курсоутворення призвів до раптового збільшення цін і зменшення купівельної спроможності.

Значний вплив на падіння національної валюти також має загострена ситуація на Сході, політична нестабільність усередині країни та неоднозначне відношення провідних країн світу до конфлікту з сусідньою державою.

Тенденцією протягом 2015—2018 рр. було значне переважання обсягів купівлі валюти над обсягами продажу, тому одним із основних інструментів регулювання НБУ валютного ринку були валютні інтервенції (купівля-продаж Національним банком України іноземної валюти з метою впливу на обмінний курс гривні до іноземних валют, загальний попит і пропозицію грошей в Україні) [14]. Так, починаючи з 2016 р., застосування валютних інтервенцій орієнтовано на збільшення запасів валютних резервів держави й нарощення продажу іноземної валюти.

Проведемо аналіз міжбанківського валютного ринку України з урахуванням валютних інтервенцій НБУ (табл. 1).

Відповідно до даних таблиці 1, починаючи вже з II кв. 2015 р., Національний банк України розпочинає активну купівлю іноземної валюти для створення валют-

них запасів. Обсяги зміни купівлі-продажу іноземної валюти залежать від експортної виручки українських підприємств — там, де вона знижується, відбувається зменшення купівлі іноземної валюти та навпаки. Найбільш прибутковим у 2015 р. був період із липня-вересня, коли позитивне сальдо становило 250,3 млн дол. США, у 2016 р. — квітень — червень, де сальдо складало 1438,1 млн дол. США, у 2017 р. за такий самий період — 1223,7 млн дол. США, а у 2018 р. вітчизняні підприємства понесли значні експортні збитки, тому сальдо за липень — вересень становило -635,3 млн дол. США, що натомість перекрило сальдо за жовтень — грудень у розмірі 769,8 млн дол. США.

За I кв. 2019 р. продаж валютних інтервенцій становив 166,8 млн дол. США, а купівля — 791,6 млн дол. США, що склало позитивне сальдо в розмірі 624,8 млн дол. США.

Згідно зі Стратегією валютних інтервенцій 2016—2020 рр., Національний банк України не викупував валюту в період коливань у бік знецінення гривні, а поповнював міжнародні резерви лише за сприятливих умов на валютному ринку. Водночас, починаючи з квітня 2018 р., НБУ задля підвищення прозорості монетарної політики постійно оголошує обсяг купівлі іноземної валюти для поповнення міжнародних резервів.

Завдяки введенню в дію нового Закону України "Про валюту і валютні операції" Національний банк намагається досягнути збільшення рівня іноземних інвестицій.

Аналіз обсягів іноземних інвестицій за досліджуванний період наведено на рисунку 5.

За даними рис. 5, інвестиційні потоки поступово починають зростати після боргових зобов'язань у 2014 р., але під впливом політичної ситуації в країні вони є нестабільними. Найбільші розбіжності спостерігаються в 2016 р., який мав максимум за останні 5 років, а саме: за період січень-березень обсяги потоків склали 1371 млн дол. США, проте в цьому ж році відзначається достатньо низький рівень прямих інвестиційних потоків: за період жовтень — грудень — 153 млн дол. США. Такі нестабільні притоки іноземних інвестицій негативно позначаються на валютному курсі, який не може стабілізуватися.

Враховуючи, що частина українців перебувають за кордоном і отримують заробітну плату поза межами нашої держави, ці грошові перекази також можна вважати частиною інвестиційних надходжень до України.

За останні роки спостерігається збільшення обсягів приватних грошових переказів в Україну (рис. 6). Приватними переказами в основному виступають грошові кошти, які офіційно отримуються в якості офіційної заробітної плати, рівень якої в 2018 р. становив 1954 млн

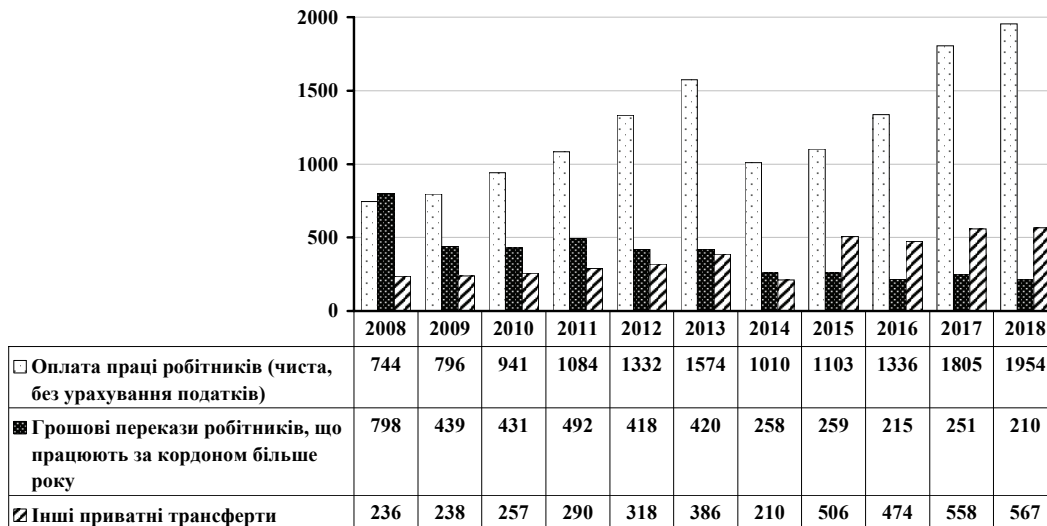

Рис. 6. Динаміка обсягів грошових переказів в Україну, млн дол. США

Джерело: складено авторами на основі [16].

дол. США, що на 149 млн дол. США більше, ніж у 2017 р. Незважаючи на нарощення рівня заробітної плати, обсяги грошових переказів в Україну в 2018 р. мають тенденцію до зменшення: у 2017 р. — 251 млн дол. США, а у 2018 р. — 210 млн дол. США. Тренд до зростання мали тільки інші приватні трансфери, рівень яких у 2018 р. становив 567 млн дол. США, що порівняно з 2017 р. більше на 9 млн дол. США.

За каналами надходження обсяги приватних грошових переказів можуть бути переведені через кореспондентські рахунки банків, міжнародні платіжні системи та неформальними каналами (рис. 7).

Як бачимо з рисунка 7, найбільше грошових переказів надходять в Україну за неформальними каналами: у 2018 р. — 1340 млн дол. США, що в порівнянні з 2017 р. більше на 77 млн дол. США. Тенденція до зростання спостерігається в переказах через кореспондентські рахунки банків: у 2017 р. — 738 млн дол. США, а в 2018 р. — 944 млн дол. США, що свідчить про збільшення надійності та рівня довіри до банківської системи України. Через міжнародні платіжні системи до нашої країни в 2018 р. надійшло 549 млн дол. США, що менше на 61 млн дол. США, ніж у 2017 р.

Таким чином, введення в дію Закону України "Про валюту і валютні операції" сприятиме покращенню ситуації в частині як грошових переказів із-за кордону, так і залученню додаткових інвестиційних ресурсів. Однак дослідження основних показників валютного регулювання в Україні демонструє нестабільність валютного ринку та неспроможність уряду країни змінити його стан. Будь-які зміни надходжень валюти з-за кордону чи зменшення експорту одразу позначається на знеціненні національної валюти.

Підприємці, які займаються експортно-імпортною діяльністю, до останніх змін у законодавстві були змушені доводити банкам, податковим і контролюючим органам правдивість кожної трансакції. Такі дії підвищували витрати на міжнародні розрахунки та зменшували конкурентоспроможність товарів. Уряд держави відзначає, що після підписання нового Закону, Україна повинна стати більш привабливою для іноземних інвестицій, що супроводжуватиметься спрощенням процедури міжнародних розрахунків для юридичних осіб і валютним обміном у режимі онлайн для фізичних осіб.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отже, погіршення економічної ситуації в Україні з 2014 р., що супроводжувалося збільшенням обсягів державних запозичень, високим рівнем інфляції, зменшенням інвестицій в розвиток економіки, падінням націо-

нальної валюти та недосконалою законодавчою базою мало суттєвий вплив на стан валютного ринку в цілому. Істотні заходи держави у вигляді послаблення валютного контролю й спрощення проведення операцій повинні сприяти стабілізації зовнішньоекономічних відносин України з іншими країнами.

Уряду не слід зупинятися на досягнутому, а потрібно все більше вдосконалювати законодавчу базу і встановлювати прозорі й раціональні правила для міжнародної діяльності, оскільки згідно з досвідом досліджуваних країн, після введення спрощеного законодавства органам управління доводиться посилювати контроль у напрямках боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, створювати окремі підрозділи протидії.

До напрямів удосконалення механізму валютного регулювання можна віднести:

- зменшення переліку нормативно-правових актів валютного регулювання та їх концентрація в обмеженій кількості законів і постанов;

- підтримка ліквідності банківського сектору на рівні, необхідному для проведення валютних розрахунків ЗЕД;

- зниження ступеня доларизації за допомогою підтримки стійкості національної валюти;

- скасування обов'язкового продажу частини валютних надходжень юридичних осіб;

- посилення контролю за виводом капіталу в офшори;

- створення привабливих умов для утримання населенням валюти в банківській системі України.

Література:

1. Божидарнік Н.В. Валютні операції / Н.В. Божидарнік, Т.В. Божидарнік. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 698 с.

2. Журавка Ф.О. Науково-методичний підхід до визначення місця валютного регулювання в системі державної економічної політики України / Ф.О. Журавка // Вісник університету банківської справи. — 2017. — № 3 (30). — С. 36—41.

3. Закон України "Про валюту і валютні операції" від 21.06.2018 р. № 2473-VIII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

4. Клименко В.В. Фінансовий ринок / В.В. Клименко, А.М. Акімова, А.М. Докієнко. — К.: Центр учбової літератури, 2015. — 358 с.

5. Крупко Я. Деякі питання вдосконалення валютного законодавства України / Я. Крупко // Підприємство, господарство і право. — 2018. — № 8. — С. 149—151.

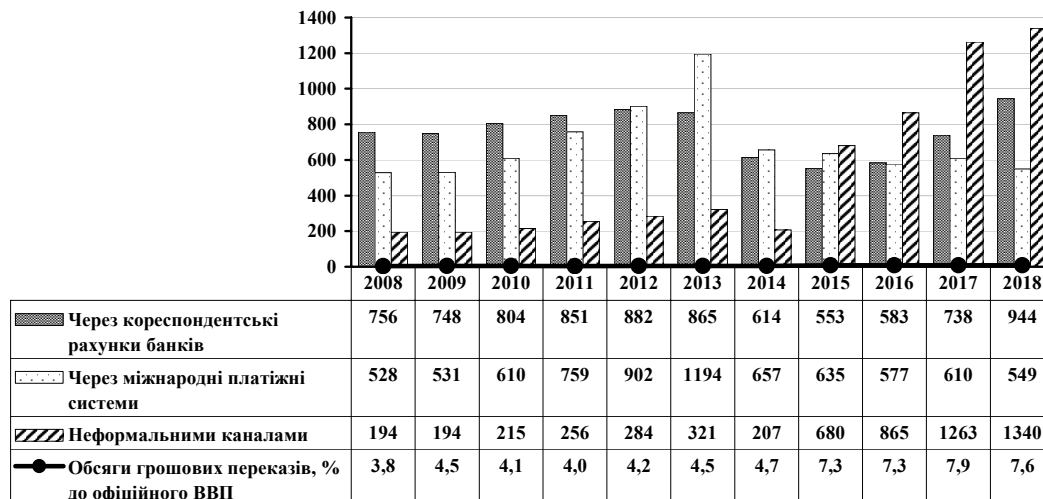

Рис. 7. Динаміка обсягів грошових переказів в Україну за каналами надходження, млн дол. США

Джерело: складено авторами на основі [16].

6. Кузнєцова А.Я. Концептуальні засади формування механізму валютного регулювання в Україні / А.Я. Кузнєцова, Н.О. Місяць // Бізнес Інформ. — 2017. — № 9. — С. 215—220.

7. Лісовол О.М. Іноземний досвід фінансово-правового регулювання валютного контролю / О.М. Лісовол // Право і суспільство. — 2017. — № 4. — С. 198—203.

8. Офіційний сайт Банку Англії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bankofengland.co.uk>

9. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України / Тенденції тіньової економіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.me.gov.ua>.

10. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

11. Офіційний сайт Німецького федерального банку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.bundesbank.de>

12. Офіційний сайт уряду Польщі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.gov.pl>

13. Постанова Національного банку України про затвердження Положення "Про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті" від 02.01.2019 р. № 5 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

14. Постанова Національного банку України про затвердження Положення "Про здійснення валютних інтервенцій Національного банку України на валютному ринку України" від 31.01.2019 р. № 26 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>

15. Рум'янцев А.П. Зовнішньоекономічна діяльність / А.П. Рум'янцев, Н.С. Рум'янцева. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 296 с.

16. Статистика зовнішнього сектору [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

17. Швець В.Я. Гроші та кредит / В.Я. Швець, Н.Ф. Єфремова, О.І. Чічкань. — Дніпродзержинськ: ДДУ, 2015. — 302 с.

References:

1. Bozhydarnik, N.V. and Bozhydarnik, T.V. (2013), Valiutni operatsii [Foreign exchange operations], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

2. Zhuravka, F.O. (2017), "Scientific and methodical approach to determining the place of currency regulation in the system of state economic policy of Ukraine", Visnyk universytetu bankivskoi spravy, vol. 3 (30), pp. 36—41.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018), The Law of Ukraine "On currency and currency transactions", available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 26 June 2019).

4. Klymenko, V.V. Akimova, L.M. and Dokiienko, L.M. (2015), Finansovyi rynok [Financial Market], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

5. Krupko, Ya. (2018), "Some issues of improving the currency legislation of Ukraine", Pidpryiemstvo, hospodarstvo i pravo, vol. 8, pp. 149—151.

6. Kuznietsova, A.Ya and Misiats, N.O. (2017), "Conceptual principles of the formation of the currency regulation mechanism in Ukraine", Biznes-Inform, vol. 9, pp. 215—220.

7. Lisovol, O.M. (2017), "Foreign experience of financial and legal regulation of currency control", Pravo i suspilstvo, vol. 4, pp. 198—203.

8. The official site of The Bank of England (2019), available at: <https://www.bankofengland.co.uk> (Accessed 26 June 2019).

9. The official site of The Ministry of economic development and trade of Ukraine (2019), "Trends of the shadow economy", available at: <https://www.me.gov.ua> (Accessed 26 June 2019).

10. The official site of The National Bank of Ukraine (2019), available at: <https://bank.gov.ua> (Accessed 26 June 2019).

11. The official site of The German Federal Bank (2019), available at: <https://www.bundesbank.de> (Accessed 26 June 2019).

12. The official site of The Government of Poland (2019), available at: <https://www.gov.pl> (Accessed 26 June 2019).

13. The National Bank of Ukraine (2019), "Resolution of the National Bank of Ukraine "Provisions on measures of protection and determination of the procedure for conducting certain operations in foreign currency", available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (accessed 26 June 2019).

14. The National Bank of Ukraine (2019), "Resolution of the National Bank of Ukraine "Provisions on implementation of currency interventions of the National Bank of Ukraine on the currency market of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (accessed 26 June 2019).

15. Rumiantsev, A.P. and Rumiantseva, N.S. (2012), Zovnishnoekonomichna diialnist [Foreign economic activity], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

16. The National Bank of Ukraine (2019), "External sector statistics", available at: <https://bank.gov.ua> (Accessed 26 June 2019).

17. Shvets, V.Ya. Yefremova, N.F. and Chichkan, O.I. (2015), Hroshi ta kredyt [Money and credit], DDU, Dniprodzerzhinsk, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2019 р.